Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ ARDTEISTIMÉIREACHTA, 2007

STAIR - GNÁTHLEIBHÉAL

RÉIMSE STAIDÉIR: AN LUATHAOIS, 1492 - 1815

Scrúdú scríofa: 400 marc
Tuarascáil ar an Staidéar Taighde, a seoladh isteach roimh ré: 100 marc

DÉ CÉADAOIN, 13 MEITHEAMH - IARNÓIN, 2.00 - 4.50

Treoracha d'iarrthóirí:

Freagair Roinn 1, 2 agus 3 istigh.

- **Roinn 1 (100 marc)**

Ceist dhoiciméad-bhunaithe (Éire: Topaic 2)
Freagair gach cuid den cheist seo.

- **Roinn 2 (100 marc)**

Éire: Na topaicí 1, 3, 4, 5, 6.
Freagair topaic amháin ón roinn seo.

- **Roinn 3 (200 marc)**

An Eoraip agus an domhan mór: Na topaicí 1, 2, 3, 4, 5, 6.
Freagair na ceisteanna ar dhá thopaic ón roinn seo.

ROINN 1: CEIST DHOICIMÉAD-BHUNAITHE

Éire: Topaic 2
Éirí amach agus concas in Éirinn i réimeas Eilíse, 1558 – 1603

Cás-staidéar lena mbaineann na doiciméid :
Tiarnas Thír Eoghain.

Déan staidéar ar na doiciméid thall agus freagair na ceisteanna thíos.

1. (a) Cén tarlachtaint a luaitear i ndoiciméad A, agus cá bhfuil sé ag tarlú?
   (b) Faoi mar atá ráite i ndoiciméad B, cad tá Ó Catháin a dhéanamh agus cén fáth go bhfuil sé á dhéanamh?
   (c) Agus aird á tabhairt agat ar dhoiciméad B, déan cur síos ar dhealramh Uí Néill.
   (d) Ainmnigh dhá ghléas troda ó na doiciméid A agus B.
   (e) Cén aois (is dóichí) lena mbaineann doiciméad A?

(40)

2. (a) Cé acu doiciméad, A nó B, gur foinse thánaisteach é? Tabhair cúis le do fhreagra.
   (b) Maidir leis na doiciméid A agus B, cé acu díobh seo a leanas is mó a bheadh úsáideach do staraí: doiciméad A; doiciméad B; doiciméid A agus B le chéile? Mínigh do fhreagra.

(20)

3. (a) Cén fáth go raibh baill ó chlanna eile seachas Ó Néill i láthair ag Tulach Óg?
   (b) Tabhair fíric amháin agus tuairim amháin as doiciméad B.

(20)

4. Cén pháirt a ghlac Aodh O Néill sa Chogadh Naoi mBliana?

- Doiciméad A -

Líníocht is ea é seo den searmanas ina ndearnadh ceannaire de dhuine de mhuintir Uí Néill ag Tulach Óg i gContae Thír Eoghain. Tógadh é as léarscáil a rinneadh (is dóichí) i 1602.

- Doiciméad B -

Sliocht a bhfuil leasú déanta air is ea é seo ina dtugann staraí an lae inniu cuntas ar an líníocht.

Tá ochtar fear atá brúite isteach lena chéile agus iad ag glacadh páirte sa searmanas. Is é an duine sa lár atá ina shuí ar an gcathaoir chloiche an Ó Néill nua. Tá bróg ina láimh ag an duine is gaire dó ar clé agus tá sé á coimeád in airde san aer os cionn cheann Uí Néill. Is cosúil gurb é seo Ó Catháin. Tá an bhróg á húsáid mar chomhartha go bhfuil dóchas acu go mbeidh "Ó Néill nua" ina chomharba fóirsteanach orthu siúd a chuaigh roimhe.

Ó hAogáin an té atá ar dheaslámh Uí Néill de réir dealraimh. Tá na daoine eile á gceilt ag an mbeirt chun tosaigh. Tá tua chatha le crann fada ag duine díobh agus tá claíomh ag an duine seo nó ag an bhfear atá chun tosaigh air.

Tá na daoine go léir sa phictiúr ceann-nochta agus Ó Néill san áireamh. Tá an ghruaig ina glib thar a n-éadan acu go léir. Tá an fhallaing Éireannach (clóca) a shíneann taobh thíos den ghlúin á caitheamh acu go léir. Tá frainse an-ornáideach leis thar na guaillí agus síos chun tosaigh ar an bhfallaing seo.

Tá mar a bheadh seaicéad á chaithemh faoin bhfallaing ag Ó Néill; na balcaisí éadaigh eile atá aige de réir dealraimh ná bríste agus stocaí go dtí na glúine.

Foinse: G.A. Hayes-McCoy, 'The Making of an O'Neill', Ulster Journal of Archaeology, vol. 33, 1970

ROINN 2: ÉIRE

Freagair na trí rannóg, A, B agus C, as ceann amháin de na topaicí thíos

Éire: Topaic 1

Leasú agus Reifirméisean in Eirinn na dTúdarach, 1494 – 1558

A (30 marc)

Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Tá an sliocht seo a leanas ag tagairt do Scoileanna na mBard. Léigh é agus freagair na ceisteanna thíos.

Bhí filíocht chlaiseacach na hÉireann ag brath ar scoileanna a bhí á rith ag clanna áirithe agus tháinig na scoileanna sin le hoidhreacht ó ghlúin go glúin.

De ghnáth bhídís á stiúradh ag máistir-fhile (ollamh) amháin. Bhíodh teach aíochta go minic ag an bhfear seo chomh maith. D'fhreastail na micléinn ar an scoil ó Shamhain go Bealtaine. Bhídís ag fanacht i dtithe feirme sa cheantar. Mar shlí bheatha bhí na filí ag brath ar phátrúnacht ó na rialtóiri áitiúla.

Dá bharr san, adhmholta (dánta molta) agus marbhnaí (dánta ag caoineadh duine a bhí tar éis bháis) is mó a bhí iontu. Aithrisíodh na dánta seo agus ceol cláirsí ag gabháil leo mar thionlacan.

P.A. Breatnach in 'The Encyclopedia of Ireland', 2003.

1. Cé bhí ag rith na scoileanna filíochta?
2. Cathain a d'fhreastail na scoláirí agus cá raibh cónaí orthu?
3. Arbh í an mhúinteoireacht an t-aon ghnó a bhí idir lámha ag na máistir-fhilí seo? Mínigh do fhreagra.
4. Cén fáth ar chum na filí adhmholta agus marbhnaí don chuid is mó?
5. Cén chaoi a gcuirtí na dánta i láthair a lucht éisteachta?

B (30 marc)

Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Scríobh alt gairid ar **cheann amháin** díobh seo a leanas:

1. Díscaoileadh na mainistreacha.
2. Reibiliún Thomáis an tSíoda i gCill Dara.
3. An tArdeaspag Seoirse de Brún.
4. Eleanor Mhic Gearailt.

C (40 marc)

Uasmhéid ama molta: 15 nóiméad

Freagair **ceann amháin** díobh seo a leanas:

1. Cén pháirt i gcúrsaí na hÉireann a ghlac Gearóid Mór, 8ú hIarla Chill Dara?
2. Cén ról a bhí ag na mná faoi dhlíthe na nGael?
3. Cén ról a bhí ag Conn Bacach Ó Néill i gcúrsaí na hÉireann?
4. Cén chaoi ar cuireadh plandáil Laoise agus Uíbh Fhailí i bhfeidhm agus cé chomh maith a d'éirigh léi?

Éire: Topaic 3

An ríocht agus an choilíneacht: an streachailt don lámh uachtar in Éirinn, 1603 – 1660

A (30 marc)

Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Greanadóireacht adhmaid atá **i bpictiúr X ar leathnach 15.** Taispeánann sé an drochíde a tugadh do choilínithe in Éirinn i rith reibiliúin 1641. Déan staidéar air agus freagair na ceisteanna thíos.

1. Cathain agus cén áit is dóichí, a tharla an ócáid atá á taispeáint sa ghreanadóireacht adhmaid?
2. Ainmnigh dhá ghléas troda atá na fir ar an taobh clé a iompar.
3. Cé hiad na fir armáilte atá ar an taobh clé?
4. Cén chaoi a ndéantar beagní de na coilínithe?
5. Cad a bhí i ndeascaí (depositions) na bliana 1641?

B (30 marc)

Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Scríobh alt gairid at **cheann amháin** díobh seo a leanas:

1. Sir Arthur Chichester.
2. Sir Thomas Wentworth.
3. "Go hIfreann nó go Connachta" (Cromail)
4. Louvain.

C (40 marc)

Uasmhéid ama molta: 15 nóiméad

Freagair **ceann amháin** díobh seo a leanas:

1. Cén tionchar ar Chúige Uladh a bhí ag inimirce na nAlbanach?
2. Cén pháirt a ghlac Richard Boyle agus/nó a chlann i gcúrsaí na hÉireann?
3. Cén ról a bhí ag Sir Phelim Ó Néill i reibiliún 1641?
4. Cén ról a bhí ag Ardeaspag Rinuccini agus/nó ag Luke Wadding i gcúrsaí na hÉireann?

Éire: Topaic 4

Cinsealacht choilíneachta á bunú, 1660 – 1715

A (30 marc)

Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Seo mar a scríobh file Seacaibíteach faoi theacht i gcoróin do Shéamas II.
Léigh é agus freagair na ceisteanna thíos.

Míle buíochas le Dia
I ndiaidh gach anaithe (stoirm) agus géarleanúint a bhí ag bagairt orainn
Tá Séamas, an rí a bhfuil meas air, ag an aifreann
I Whitehall (Londain) agus garda sagart timpeall air.

Tá na hÉireannaigh armáilte!
Tá púdar agus gunnaí acu, tá bailte poirt agus bailte intíre faoina smacht
Tá buaite ar na Preispitéirigh,
Agus tá na fanataicigh imithe agus boladh bréan(lofa) an diabhail fágtha ina ndiaidh acu.

1. Cén uair a scríobhadh an dán?
2. Conas a thaispeántar go bhfuil an rí bhfábhar na gCaitliceach?
3. Cad iad na buntaistí atá ag na Caitlicigh anois?
4. Cén chaoi a léiríonn an scríbhneoir nach maith leis na daoine atá ina choinne?
5. Ainmnigh file Seacaibíteach.

B (30 marc)

Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Scríobh alt gairid ar **cheann amháin** díobh seo a leanas:

1. Baile Átha Cliath le linn na hAthgairme.
2. Oilibhéar Pluincéad.
3. Parlaimint na bliana 1689.
4. Pádraig Sáirséal.

C (40 marc)

Uasmhéid ama molta: 15 nóiméad

Freagair **ceann amháin** díobh seo a leanas:

1. Cé chomh maith agus a d'éirigh le polasaithe Shéarlas II in Éirinn?
2. Cén pháirt i gcúrsaí na hÉireann a ghlac Risteárd Talbóid, Chéad Iarla Thír Chonaill?
3. Cad é an t-ionchur a bhí ag William Molyneaux i gcúrsaí na hÉireann?
4. Cad é an t-ionchur a bhí ag Robert Boyle i bhforbairt na heolaíochta?

Éire: Topaic 5

Coilíneacht in aghaidh ríochta-teannais in Éirinn i lár an ochtú haois déag, 1715-1770

A (30 marc)
Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Sliocht is ea é seo a bhfuil leasú déanta air. Tógadh é as *A Short View of Ireland, 1728* a scríobh an Déan Swift. Léigh é agus freagair na ceisteanna thíos.

- *Is í Éire an t-aon ríocht ar chuala mé trácht faoi ar diúltaíodh saoirse di earraí a onnmhairiú go dtí pé áit ba mhaith léi.*
- *Cuirtear iachall orainn glacadh le dlíthe nár aontaíomar leo riamh.*
- *Tá muid an fad sin ó rí a bheith againn go mbíonn an leas-rí (fear ionaid an rí) as láthair ó ghnóthaí rialtais ceithre chúigiú den am.*
- *Caitear an tríú cuid de chíosanna na hÉireann i Sasana. Brabús ar fad é seo do Shasana.*

1. Cén chaoi a gcuirtear srian ar onnmhairithe na hÉireann?
2. Cén chaoi a dtéann cíosanna na hÉireann chun tairbhe do Shasana?
3. Cad é an cáineadh a dhéantar ar Fhear Ionaid an rí?
4. An bhfuil saoirse ag na hÉireannaigh a gcuid dlíthe go léir a dhéanamh? Mínigh do fhreagra.
5. Cén fáth gur chuir an Déan Swift i gcoinne Leathphinginí Wood, 1722?

B (30 marc)
Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Scríobh alt gairid ar **cheann amháin** díobh seo a leanas:

1. Na Cúirteanna Filíochta.
2. Charles Lucas.
3. An tAthair Nioclás Ó Síthigh.
4. Arthur Guinness.

C (40 marc)
Uasmhéid ama molta: 15 nóiméad

Freagair **ceann amháin** díobh seo a leanas

1. Cén fáth go raibh muintir Ponsonby chomh cumhachtach sin?
2. Cad iad na haidhmeanna agus na modhanna a bhí ag na Buachaillí Bána?
3. Cén pháirt a ghlac Séarlas Ó Conchubhair agus/ nó Thomas Wyse chun staid na gCaitliceach a fheabhsú?
4. Cén pháirt a ghlac Peg Woffington agus/nó Toirbhealach Ó Cearbhalláin i saol na hÉireann?

THALL →

Éire: Topaic 6

Deireadh na ríochta Éireannaí agus bunú an Aontais, 1770-1815

A (30 marc)

Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Déantar tagairt do theacht i dtreis Bhéal Feirste sa sliocht seo. Léigh é agus freagair na ceisteanna thíos.

Ó 1770 ar aghaidh tharla cuid mhór atógála i mBéal Feirste. Clúdaíodh abhainn na Fearsaide, rud a rinne tríd-bhealach leathan den tSráid Ard. Tógadh céanna nua. Tógadh Teach na mBocht breá i Sráid na Banríona Thuaidh. Thóg Lord Donegall teach pobail paróiste nua, Malartán agus Seomraí Tionóil agus bhronn sé talamh don White Linen Hall, a d'oscail i 1784.

Sa bhliain 1777 chuir Robert Joy comhlacht le chéile chun an chéad mhuileann cadáis a thógáil i Sráid Phroinsias agus ina dhiaidh sin tháinig Béal Feirste chun tosaigh mar lár-ionad do thionscal an chadáis in Eirinn. Faoin mbliain 1791, bhí daonra de ocht míle dhéag sa chathair. Ba é an calafort ba mbó a raibh rath air igCúige Uladh agus an tríú calafort ba mbó in Éirinn.

Bhí Béal Feirste céim ar chéim leis an Iúr mar an áit ba mhó ina ndéantaí fiodóireacht lín. An rachmas a bhí ag baint leis an dá bhaile seo, níorbh é an trádáil thar lear amháin ba chúis leis ach freisin an gnó a tháinig chuchu ó lár Chúige Uladh ar na huiscebhealaí intíre.

Curtha in eagar as J.Bardon, "A History of Ulster", 2005

1. Cad a tógadh i Sráid na Banríona Thuaidh?
2. Cad a chabhraigh leis an bhforbairt sa tSráid Ard?
3. Ainmnigh dhá thionscal a luaitear sa sliocht.
4. Cad a rinne Lord Donegall chun feabhas a chur ar Bhéal Feirste?
5. Luaigh cúis amháin a thugtar do rachmas Bhéal Feirste.

B (30 marc)

Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Scríobh alt gairid ar **cheann amháin** díobh seo a leanas:

1. Máire Áine Nic Artáin.
2. An tOrd Oráisteach.
3. Coláiste Mhá Nuad.
4. Acht an Aontais.

C (40 marc)

Uasmhéid ama molta: 15 nóiméad

Freagair **ceann amháin** díobh seo a leanas:

1. Cad é an t-ionchur a bhí ag Henry Grattan i gcúrsaí na hÉireann?
2. Cad iad na hathruithe a rinne Nano Nagle ar an gcaoi a dtugtaí oideachas do Chaitlicigh?
3. Cad é an pháirt a ghlac Wolfe Tone i gcúrsaí na Éireann?
4. Cén fáth gur theip ar Reibiliún Loch Garman i 1798?

ROINN 3: AN EORAIP AGUS AN DOMHAN MÓR
Freagair na trí rannóg, A, B agus C, as an dá thopaic a roghnaíonn tú thíos

An Eoraip agus an domhan mór: Topaic 1
An Eoraip ón Renaissance go dtí an Reifirméisean, 1492-1567

A (30 marc)
Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Sliocht is ea é seo a bhfuil leasú déanta air. Tógadh é as tuarascáil a chuir ambasadóir na Veinéise abhaile. Ambasadóir ba ea é i gcúirt Anraí VIII, Shasana (1519). Léigh é agus freagair na ceisteanna ina dhiaidh.

Tá Anraí VIII 29 mbliana d'aois. Is mó bua atá aige: is ceoltóir maith é agus is féidir leis ceol a chumadh go maith; marcach sár-mhaith is ea é agus giústálaí den scoth. Labhraíonn sé Fraincis, Laidin agus Spáinnis go maith.

Fear an-chráifeach is ea é, téann sé go dtí trí aifreann sa lá nuair a bhíonn sé ag fiach agus uaireanta cúig cinn laethanta eile.

Tá an-dúil ar fad aige san fhiach agus is annamh nuair a ghlacann sé páirt sa spórt sin nach ndéanann sé ocht nó deich gcapall a thraochadh.

Tá an bhanríon (Caitríona Aragon) 35 bliana d'aois, agus níl sí ró-dhathúil, cé go bhfuil cuma álainn ar a craiceann. Tá sí cráifeach agus chomh deabhóideach is a d'fhéadfaí a rá.

1. Cé hé an scríbhneoir agus cá raibh sé agus é ag scríobh?
2. Cén chaoi a dtaispeánann an scríbhneoir go raibh an-dúil ag an rí san fhiach?
3. Seachas fiach, ainmnigh gníomhaíocht amháin amuigh faoin spéir a chleacht Anraí VIII.
4. Cén fhianaise a thugann an scríbhneoir le taispeáint go raibh an rí cráifeach?
5. Cén fáth go bhfuair Anraí VIII colscaradh ó Chaitríona Aragon?

B (30 marc)
Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Scríobh alt gairid ar **cheann amháin** díobh seo a leanas:

1. Jacob Fugger.
2. Desiderius Erasmus.
3. An tslí ar chuidigh Martain Liútar le tús an Reifirméisin sa Ghearmáin.
4. Pieter Breughel (sinsireach)

C (40 marc)
Uasmhéid ama molta: 15 nóiméad

Freagair **ceann amháin** díobh seo a leanas:

1. Cén pháirt a ghlac Michelangelo sa Renaissance?
2. Cad é an tábhacht a bhain le gabháil Mheicsiceo ag Cortes?
3. Cén pháirt a ghlac an Ghinéiv faoi cheannas Calvin sa Reifirméisean?
4. Cén chaoi ar chuidigh priontáil leis an Renaissance agus/nó leis an Reifméisean?

THALL →

An Eoraip agus an domhan mór: Topaic 2
Creideamh agus cumhacht: polaitíocht i ndeireadh an séú haois déag, 1567 - 1609

A (30 marc)
Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Sliocht is ea é seo a bhfuil leasú déanta air. Tógadh é as cuimhní cinn Blaise de Monluc. Tá sé ag gearán mar gheall ar iompar na gCailvíneach Francach (Úgónaigh) le linn thréimhse na gCogaí faoi Chreideamh sa Fhrainc. Léigh é agus freagair na ceisteanna thíos.

Bhí scéala faighte, ó gach aon taobh, faoi ráitis i gcoinne údarás an rí ó mhinistéirí sa chreideamh nua. Dúradh liom gur chuireadar cánacha i bhfeidhm agus gur ainmnigh siad oifigigh agus saighdiúirí.

Bhí cruinnithe acu i dtithe thiarnaí éagsúla na tíre a bhain leis an gcreideamh nua.

Chuala mé chomh maith maidir le formhór na n-oifigeach sa státchiste gur bhain siad leis an gCreideamh nua seo (sin nadúr an duine fonn a bheith air rudaí nua a bheith aige).

Agus formhór de lucht an dlí, na breithiúna san áireamh, thréigeadar an sean-chreideamh chun glacadh leis an gceann nua.

1. Cén ghníomhaíocht de chuid na nÚgónach go raibh an scríbhneoir ina coinne?
2. Cén áit a mbíodh na cruinnithe ag na hÚgónaigh?
3. Cad deir an scríbhneoir linn faoi 'lucht an dlí agus na breithiúna san áireamh'?
4. Cén fáth ar thacaigh formhór na n-oifigeach sa státchiste leis na hÚgónaigh?
5. Cad a tharla do na hÚgónaigh ar lá Fhéile Bairtliméid, 1572?

B (30 marc)
Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Scríobh alt gairid ar **cheann amháin** díobh seo a leanas:

1. An chúis go ndeachaigh calafort Antwerp i léig.
2. An pháirt a ghlac Caitríona de Medici sna Cogaí faoi Chreideamh sa Fhrainc.
3. An pháirt a ghlac Liam Tostach in Éirí Amach na hÍsiltíre.
4. Michel de Montaigne.

C (40 marc)
Uasmhéid ama molta: 15 nóiméad

Freagair **ceann amháin** díobh seo a leanas:

1. Cén pháirt a ghlac Matteo Ricci i misean na nÍosánach go dtí an tSín?
2. Cén fáth ar theip ar Armáid na Spáinne?
3. Cad iad na hathruithe creidimh a chuir Eilís I i gcrích i Sasana?
4. Cad é an t-ionchur a bhí ag Tycho Brahe i réalteolaíocht?

An Eoraip agus an domhan mór: Topaic 3
Éiclips na Sean-Eorpa, 1609-1660

A (30 marc)
Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Sliocht is ea é seo a bhfuil leasú déanta air. Tógadh é as litir (29/8/1609) ó Galileo Galilei go dtí deartháir a chéile. Léigh é agus freagair na ceisteanna thíos.

Caithfidh go bhfuil a fhios agat go bhfuil dhá mhí ann ó scaip an scéal gur bronnadh fadradharcán (teileascóp) ar an gCúnta Muiris i bhFlóndras; ba dhóigh leat leis an teileascóp seo go raibh rudaí i bhfad uait gairid duit

Bhí mé ag smaoineamh mar gheall air agus rinne mé teileascóp i bhfad níos fearr ná ceann na hOllainne. Fógraíodh an scéal seo sa Veinéis. Seachtain ó shin ordaíodh dom é a thaispeáint don Doge (rialtóir) agus do bhaill go léir an tSeanaid.

Tá a lán de na huaisle agus na seanadóiri agus fiú na daoine is sine tar éis dul suas ar na cloigthúir is airde chun radharc a fháil ar na longa ar an bhfarraige agus iad ag seoladh i dtreo bhéal an chuain.

Tá siad tar éis iad a fheiceáil go soiléir, cé nach mbeadh said ábalta iad a fheiceáil gan mo theileascópsa go ceann dhá uair an chloig ina dhiaidh sin.

1. Cad é an nuacht a bhí tar éis teacht ón bhFlóndras?
2. Cad é an t-ordú a fuair Galileo?
3. Cad a rinne na huaisle agus na seanadóirí?
4. Foláireamh dhá uair i dtaobh long, cén chaoi a gcabhródh sé leis an Veinéis?
5. Cén fáth ar chuir an tIonchoisne pionós ar Galileo?

B (30 marc)
Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Scríobh alt gairid ar **cheann amháin** díobh seo a leanas:

1. Marie de' Medici.
2. Claudio Monteverdi.
3. "Géarleanúint na gCailleach" (witch-hunting)
4. Christina Banríon na Sualainne.

C (40 marc)
Uasmhéid ama molta: 15 nóiméad

Freagair **ceann amhain** díobh seo a leanas:

1. Cén fáth ar mhair éirí amach na gCatalónach chomh fada sin?
2. Cén pháirt a ghlac Albrecht von Wallenstein sa Chogadh Tríocha Bliain?
3. Cén chaoi a raibh tionchar ag fás Impireacht na hOllainne san Áise ar an mháthair thír (an Ollainn)?
4. Cad é an t-ionchur a bhí ag Hugo Grotius agus/nó ag René Descartes sna hathruithe a tharla sa tréimhse inar mhaireadar ?

An Eoraip agus an domhan mór: Topaic 4

An Eoraip le linn ré Louis XIV, 1660-1715

A (30 marc)

Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Sliocht is ea é seo a bhfuil leasú déanta air. Tógadh é as an gcuntas a thug Diúc San Siomóin ar Versailles. Léigh é agus freagair na ceisteanna thíos.

Versailles, an áit neamh-thairbheach, gruama úd, gan radharcanna taitneamhacha uaidh ná coillte ná uisce ná fiú ithir ann mar níl sa cheantar máguaird ach gaineamh súraic nó portach agus ní fhéadfadh an t-aer a bheith sláintiúil.

Thóg Louis XIV foirgnimh i ndiaidh a chéile gan treoir ó scéim phleanála ar bith. Tá radharc ar na leithris ó na seomraí ríoga agus ar áiteanna salacha eile a bhfuil boladh bréan (lofa) uathu.

Go fírinneach is iontach é niamhracht na ngairdíní, ach glactar leis go mbeadh sé mí-chaoithiúil agus mí-oiriúnach aon úsaid dá laghad a bhaint astu.

Ach d'fhéadfadh duine a bheith de shíor ag cur síos ar na mí-bhuntaistí atá ag baint leis an bpálas ollmhór costasach sin agus a chuid tithe lasmuigh a chosain fiú níos mó.

1. Cad é an locht a fhaigheann an scríbhneoir ar ghairdíní Versailles?
2. Cén fath a dtugtar le tuiscint nach bhfeadfadh an t-aer a bheith sláintiúil?
3. Cén fhianaise atá ann maidir le heaspa pleanála?
4. Conas a thugtar le tuiscint nach raibh teorainn leis an tslí ar chaith Louis XIV airgead?
5. Cérbh í Madame de Maintenon?

B (30 marc)

Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Scríobh alt gairid ar **cheann amháin** díobh seo a leanas:

1. Teacht i dtreis Brandenburg faoi Frederick Liam.
2. Leasuithe Pheadair Mhóir na Rúise.
3. Sir Henry Morgan.
4. Le Grand Tour.

C (40 marc)

Uasmhéid ama molta: 15 nóiméad

Freagair **ceann amháin** díobh seo a leanas:

1. Cén ról a ghlac John sobieski i stair na Polainne?
2. Cén fáth ar briseadh ar mhonarcacht na Stuartach i Sasana?
3. Cén fáth ar éirigh go maith le Comhlacht na nIndiach Thoir (Sasanach)?
4. Cén pháirt i bhforbairt na heolaíochta a ghlac Isaac Newton agus/nó Gottfried Wilhelm Leibnitz?

An Eoraip agus an domhan mór: Topaic 5

Impireachtaí á mbunú, 1715 – 1775

A (30 marc)

Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Baineann an sliocht seo a leanas le trádáil idirnáisiúnta agus na torthaí a bhí uirthi. Léigh é agus freagair na ceisteanna thíos.

Faoi lár an ochtú haois déag ba mhór an t-éileamh mar dheochanna a bhí ar thae, ar chócó, ar ghinéive agus ar rum. Earraí ba ea iad go léir nach raibh geall le haon trácht orthu céad bliain roimhe sin.

I measc na ndaoine saibhre líontaí an tae amach as potaí poircealláin a allmhairíodh ón tSín agus i measc gach aicme d'óltaí é le siúcra a allmhairíodh ó Mheiriceá.

Bhí hataí béabhar agus síoda ón bPeirs go mór san fhaisean in aicmí arda an tsaoil agus caipíní coinín agus éadach priontáilte ceaileacó sna haicmí ísle.

Cruthaíodh nósanna nua nuair a glacadh leis na héilimh nua. Laistigh de thréimhse a bhain le fad saoil an duine an uair sin, bhí tae agus siúcra mar ghnath-bhia ag an bpobal i gcoitinne seachas a bheith ina sóláistí agus lean an t-éileamh don dá earra ag méadú.

Sliocht a bhfuil leasú déanta air as Kishensky, Geary agus O'Brien, "Civilization in the West", 1995.

1. Ainmnigh dhá dheoch alcólacha a raibh éileamh orthu i lár an ochtú haois déag.
2. Cén t-éadach a raibh éileamh air i measc na ndaoine saibhre agus cén t-éadach a raibh éileamh air i measc na ndaoine bochta?
3. Cé a chaith hataí béabhar agus cé a chaith caipíní coinín?
4. Arbh iad na daoine saibhre an t-aon dream a d'ól tae? Mínigh do fhreagra.
5. Tabhair cúis amháin gur fhás trádáil idirnáisiúnta sa tréimhse sin.

B (30 marc)

Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Scríobh alt gairid ar **cheann amháin** díobh seo a leanas:

1. Leasuithe Chaitríona Mhór.
2. An saol mar a bhí ar phlandáil sclábhaithe sna hIndiacha Thiar.
3. Tógáil canálacha agus bóithre.
4. Jean Jacques Rousseau.

C (40 marc)

Uasmhéid ama molta: 15 nóiméad

Freagair **ceann amháin** díobh seo a leanas:

1. Cad iad na príomhéachtaí a rinne Maria Theresa ina tír féin agus thar lear?
2. Cén pháirt a ghlac Frederick Mór, rí na Prúise, i gcúrsaí na Prúise agus/nó i gcúrsaí na hEorpa?
3. Cad a bhí san Encyclopédie?
4. Cad é an tábhacht a bhain leis an Boston Tea Party?

THALL →

An Eoraip agus an domhain mór: Topaic 6

Impireachtaí faoi réabhlóid, 1775-1815

A (30 marc)

Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Taispeántar cur chun báis Louis XVI, i bPáras, 21 Eanáir 1793 i bPictiúr **Y ar leathanach 15**
Déan staidéar air agus freagair na ceisteanna thíos.

1. Cé tá curtha chun báis, cén áit ar tharla sé agus cathain?
2. Cén chaoi a bhfuil cosaint á dhéanamh go maith ar láthair an chur chun báis?
3. Cén fáth go bhfuil ceann an Rí á choinneáil in airde?
4. Cén fáth a bhfuil cuid mhaith den lucht féachana agus a gcaipíní á gcoinneáil in airde acu?
5. Cén t-ainm atá ar an ngléas a úsáideadh chun daoine a chur chun báis?

B (30 marc)

Uasmhéid ama molta: 10 nóiméad

Scríobh alt gairid ar **cheann amháin** díobh seo a leanas:

1. Mary Wollstonecraft.
2. Tom Paine.
3. Bunreacht Sibhialta na Cléire.
4. Cur ar ceal thrádáil na sclábhaíochta.

C (40 marc)

Uasmhéid ama molta: 15 nóiméad

Freagair **ceann amháin** díobh seo a leanas:

1. Conas agus cathain a thosaigh Réabhlóid na Fraince?
2. Cén pháirt a ghlac Coiste na Slándála Poiblí i Réabhlóid na Fraince?
3. Cén tionchar a bhí ag Napoleon ar an Fhrainc agus/nó ar an Eoraip?
4. Conas a d’fhás Manchain agus cad iad na fadhbanna a tháinig as an bhfás sin anuas go dtí 1815?

X

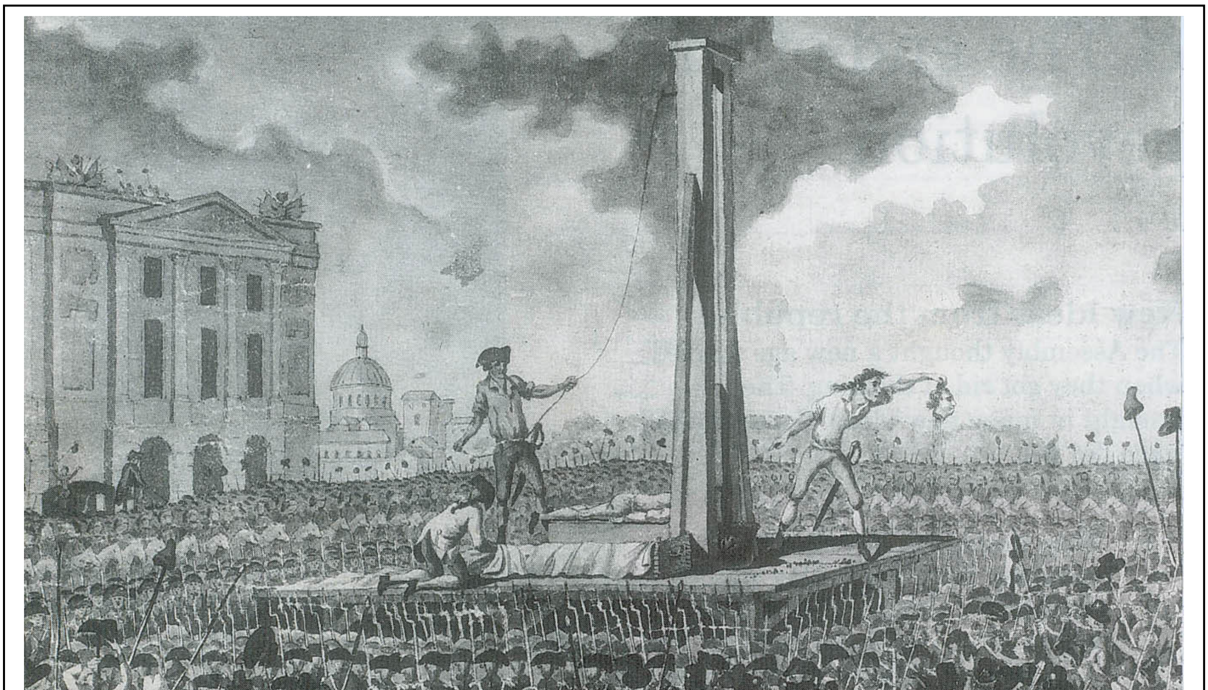

Y

Leathanach Bán